

ASLINDA HER SÖYLEŞİ KISA SÜRELİ BİR ÇEŞİT SATRANÇ OYUNU GİBİDİR

Röportaj: Alev OLGAY

Khas mezun öğrenci

Gazeteci ve belgesel yapımcısı Mithat Bereket hiçbir kitapta bulamayacağınız iyi bir muhabir olmanın sırlarını PANORAMA *Khas* okurlarıyla paylaştı. Liderlerle söyleşi yapmak nasıl bir akıl oyunudur, nelere dikkat etmek gerekir gibi soruların işte yanıtları:

Tüm dünya basınının peşinde olduğu liderlere ulaştınız, girilmesi mümkün olmayan yerlere girdiniz. Bunu nasıl başardınız? Dünyaya yön veren bu kişilerle konuşmak nasıl bir şey?

Her şeyden önce gazetecinin, iyi bir muhabirin dosyasını çok iyi bilmesi lazım... konusu neyse. Bu sayede ister istemez kısa zamanda iyi bir bilgi zinciri oluşuyor. Ve gazeteci, iyi muhabir bu bilgileriyle yakın gelecekte yaşamaya başlıyor. Yani önümüzdeki ay nerede ne olacağını biliyorsunuz, izliyorsunuz, takip ediyorsunuzdur. Bilgileniyor ve olay olmadan önce erken başvuruyorsunuz. Olay olduğunda orada oluyorsunuz. Normal bir izleyici için sürpriz olabilir ama iyi bir muhabir için değil.

Liderlere ulaşma konusunda yine dosyanızı iyi bilmeniz lazım. Hangi lidere ne zaman başvuracağınızı iyi planlamanız lazım. Örneğin Amerika Libya'ya ambargo koymuştu. 15 gün sonra Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde ambargo konuşulacaktı. Ben Kadafi'ye başvururdum, o da kabul etti. Çünkü Türk kamuoyuna söyleyecek bir şeyi vardı. Hiçbir lider sizin kara kaşınıza kara gözünüze söyleşi vermiyor. Onların asıl niyetleri, seslerini duyurmak propaganda yapmak. O yüzden zamanlama çok önemli. Kaddafi o dönemde ambargonun kaldırılması için Türk halkına mesaj vermek istiyordu ve söyleşiyi kabul etti. Ayrıca liderleri alıp programa çıkardıkça bir kar topu efekti oluşuyor; yani her ülkenin büyükelçisi kendi liderinde programa çıkmasını istiyor. Diğer liderleri görüp bu iyi programa kendi liderinin de çıkmasını istiyor. Dolayısıyla liderler veya danışmanları Türk kamuoyuna ne yolla mesaj vereceklerini o ülkenin Türkiye'deki büyük elçisini kullanıyorlar.

İşin yüzde 70'i planlama ve stratejiyse, yüzde 30'u şans ve meslek tecrübesidir. İlk büyük söyleşimi Mandela ile yaptım. 90 ya da 91 yılıydı. 27 yıl süren hapis hayatından sonra dünyada ırk ayrımıyla mücadelenin sembolü olan adam, "Apartheid"ın bir numaralı savaşçısı hapisten çıkmış, Güney Afrika Soweto'daki küçük evine yerleşmişti. Dünya basını günlerdir evin çevresindeydi, hepsinin tek amacı bu efsane insanla görüşmekti. Ben de biraz cahil cesaretiyle Mehmet Ali Birand'ı beni göndermesi için ikna ettim. Hatta direk uçuş yoktu, Londra'dan gittim. Orada iki gün 3 gece evin çevresinde bekleyen basının içinde ben de vardım. İçeriye 3 mektup yazdım. Her defasında TRT'nin 32. gün programında Türk kamuoyuna mesaj vermenin önemli olduğunu yazdım. Ama tabii CBC, BBC ve ABC gibi devlerin yanında kim takar Türk televizyonunu... Ucuz olsun diye kameramanı oradan almıştım.

Bu genç Güney Afrikalı'nın hayatımın değiştireceğini bilemezdim. Genç kameraman Mandela'nın küçük kızı Zindy'nin arkadaşı çıktı ve onun vasıtasıyla Zindy'e ulaşarak onu akşam yemeğine çıkarttım. Yemekte Zindy'i ikna ettim sonra onun sayesinde 150 kadar gazeteciyi atlatarak ertesi gün 15dk. Mandela ile görüşme imkanı buldum. Bu benim meslekteki ilk büyük balığımdı. "Mithat Bereket isminde genç bir muhabir var Mandela ile görüşmüş" diyenler daha sonra gelecek söyleşiler için çığ gibi büyüyen bir kar topu yaratmış oldular. Zaten sonrası çorap söküğü gibi geldi...

Bu tür kişilerle konuşmanın bir Akıl Oyunu olduğunu söylüyorsunuz; istediğinizi (haberi) almak için nasıl taktikler (röportaj teknikleri) uyguluyorsunuz?

Tam bir satranç oyunu var. Bunun için iyi bir muhabirin dosyasını iyi bilmesi lazım diyorum. Benim genç olduğumu gören liderler, söyleşiden önce kameralar kurulurken hep aynı soruyu sorarlardı. Siz çok gençsiniz, yaşıңыз kaç? Yaşımı söylediğimde ise aynı iğneleyici reaksiyon gelirdi. Benim sizden büyük oğlum veya kızım var... Sonrasında, dosyama hakim olduğumu ve doğru ve zor soruları sorduğumu fark eden liderlerin şaşkın bakışlarını hala hatırlıyorum.

Aslında her söyleşi kısa süreli (10-20- maksimum 30dk.) bir çeşit satranç oyunu gibidir. Sizin amacınız o kısa süre içinde o liderden manşet olacak görüşler almanızdır. O liderse öncelikli olarak eteğindeki taşları döküp propaganda yapmak ister; o nedenle ne sorarsanız sorun ilk soruya kendi istediği cevabı verecektir. Sabırla eteğindeki taşları dökmesini ve kendi durumunu anlatmasını beklersiniz. Sonra doğru zamanda doğru soruyu sorarsınız. Çoğu zaman cevap vermez kaçır. Bir soru, sonra tekrar aynı soruyu farklı kelimelerle sorarsınız. Bazıları yine cevap vermez. O zaman o lideri üzecek, sevindirecek veya sinirlendirecek ya da rahatlatacak bir iki soru sorup aynı soruyu tekrarlıyorsunuz. İşte o zaman en zor lider bile çözülür. Örneğin eski İsrail başbakanı Yitzhak Rabin konuşmayı sevmezdi. Sorulara kısaca evet, hayır şeklinde cevap verirdi. Gazete muhabiri olsam iş kolay; araları kendi gözlemlerimle doldurabilirim. Ancak televizyon muhabiri olunca kameraya bir şeyler söyletmeniz lazım. Onun için Yitzhak Rabin'i önce duygulandırmaya çalıştım, sonra sinirlendirmeye çalıştım, sonunda neşelenip kakkaha attı ve istediğimi verdi. Yaser Arafat ise tam tersi; bir soru sorarsınız, o tam bir showmen gibi oynayarak uzun uzun yanıt verir. Bazen içi boş olma tehlikesi veya fazla rol kesme tehlikesi vardır. Bu tip liderlere bir soru sorarsanız, gidersiniz iki gün sonra döndüğünüzde lider hala konuşuyor olur. Yani bazıları show yapmayı, bol konuşmayı sever. Bunlar için en iyisi söyleşi yaptığınız lider hakkında önceden etraflı bir araştırma yapmak. Hangi soruya nasıl cevap verdiğini önceden hesaplamaktır. Yani işinizi şansa bırakamazsınız.

Bir lider hüznülenirse, ağlarsa veya gözleri yaşarsa iyi bir muhabir gözlerinin içine bakarak bekler ve kameraman kayıta devam etmesini ister. Eğer muhabir dayanamayıp müdahale ederse bütün duygunun doğallığı kaçır.

Sorular verilmez, çerçevesi verilir. İlla soru isterlerse o zaman anlatılan çerçeveye uygun genel sorular verilir. Yani söyleşi sırasında cevabın soruyu doğurmasına ve her şeyin spontan olmasına fırsat yaratılması gerekir. Özetleyecek olursak, doğru insana doğru zamanda doğru kanalla doğru argümanlarla başvurmak gerekir. Ön araştırmanızı çok iyi yapmanız gerekir. O insanla söyleşi sırasında “akıl oyunu”na gireceğinizi önceden bilmeniz gerekir.

Mithat Bereket’le Pusula Programı, özellikle hikaye anlatıcılığı kuvvetli yanıyla yeni bir soluk getirdi. İzleyiciye sinema tadında bir program verdiniz. Pusula’nın yapımında farklı olan neydi?

Aslında buna “drama haber” diyoruz. Bu yeni bir tarz; yani haber dosyalarının bir mizansen eşliğinde seyirciye sunulması. Örneğin IRA sorununu işlerken İrlanda’da Belfast’ta bir pub’a giriyorum ve İrlandalıya bira ısmarlıyorum ve ondan IRA sorununun nasıl başladığını ve nasıl geliştiğini öğreniyorum. Burası aslında tiyatro; o adam aslında bizim bulup oraya getirdiğimiz dünyanın en ünlü IRA uzmanlarından biri. Bu sohbet içinde gerçek haber dosyalarını kullanıyoruz ve böylelikle seyirci başı sonu belli olan bir hikayeyi izlerken sıkılmadan gerçek bilgi sahibi olabiliyor. Ne yazık ki özellikle dış haber dosyalarını çıplak halleriyle doğrudan izletmek zor. Bunun için genel bir hikaye oluşturmanız ve onun içine oturtup sunmanız lazım. Bu bazen bir taksinin stüdyo olarak kullanılması olabilir; taksicinin sizi bir noktadan diğer noktaya götürürken aslında haber dosyalarına giriş yapıyordur. Ya da Kuzey Irak’ta bir Kürt kahvesinde sohbet edenler veya tavla oynayanlar sizin stüdyodaki ana kahramanlarımızdır. Onlar sayesinde haber dosyalarını sunabilirsiniz. Ya da bir televizyon spikeri kendi programını sunarken sizden bahseder ve haber dosyalarınıza pas atar. Bunların hepsi mizansendir ama bu kurguyu o anda gördüğümüz anda yaparsınız. Çünkü o zaman daha gerçekçi olur.

Mithat Bereket’i yeni projelerle göreceğ miyiz? Gelecekte neler var?

Burada iki husus önemli. Birincisi Türkiye’de merkez medya artık iyice ortadan kalktı. Hükümete muhalif medya var ve bir de yandaş medya var. Tarafsız, gerçekçi yeri geldiğinde hükümeti öven, yeri geldiğinde de hükümeti yeren medya yok. Yani haberin doğruluğu prensibi giderek kutuplaşan medyaya yenik düştü. Eskiden gazeteciler doğruyu söylerlerdi ve her yere gidebilirler haber yapabilirlerdi. Şimdi her şeyin doğru olduğunu garanti etmek ve her yere gitmek çok zor.

İkincisi haber bülteninde yer alan haberleri yapmak bir kuyuya çakıl taşı atmak gibi. Taşın suya etkisini çok az duyarsınız ama bunu her gün tekrar etmek zorundasınız. Bir haber programı için çalışmaksa kuyuya iyi bir kaya atmak gibidir; geri dönüşünü duyarsınız. Belgesel yapmaksa kuyuya dev bir beton kütle atmak gibidir. Yankısı uzun süre devam eder. Şu anda böyle ses getirecek farklı belgeseller yapıyoruz. Geleceğin jenerasyonlarına bugünden bir şeyler bırakmayı hedefliyoruz. Ayrıca sosyal medya giderek gazete, radyo, televizyon dergi gibi klasik medyaları solluyor ve anlamsız kılıyor. Geleceğin televizyon haberciliği bambaşka olacak.

BEREKET’İN RÖPORTAJ YAPTIĞI LİDERLERDEN SEÇMELER

- Nelson Mandela
- Benazir Butto
- Bill Clinton
- Hillary Clinton
- Muammar Al Gaddafi
- Mahmoud Ahmedinecad
 - Yasser Arafat
 - Shimon Peres
 - Yitzak Rabin
- Madeleine Albright
- Harry Kissenger
- Gerhard Schroeder
- Benyamin Netanyahu
- Mikhail Kalashnikov
- King Abdullah of Jordan
 - Walid Jumblatt
- Mohammed el Baradei
 - Brent Scowcroft
 - Shamil Basayev
 - İbrahim Rugova
 - B.Bouthros Gali
 - Celal Talabani
 - Masud Barzani